

ULUSLARARASI ÖRGÜT METİNLERİNDE YÖNETİŞİM VE TÜRKİYE PRATIĞI: TEORİDEN UYGULAMAYA BİR İNCELEME

Yazar / Author: Eren DELİCE¹

Özet

Bu çalışmada, 20 yy son çeyreğinde uygulanmaya başlayan Neo-Liberal politikaların, Devlete biçtiği yeni yönetim biçimi olan Yönetişim Modeli incelendi. Yönetişim Modeli incelenirken öncelikle kavramın kökeni açıklandı. Modelin gündeme gelmesinde, gelişmesinde ve meşruiyet kazanıp uygulanmasında etkileri olan Dünya Bankası, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği gibi Uluslararası Kuruluşların modeli nasıl biçimlendirdiği anlatıldı.

Süreç içinde “İyi Yönetişim” olarak anılmaya başlanan modelin ilkeleri ortaya kondu. Bu ilkelerin, Türkiye’de ki resmi kurumların metinlerine de atf yapılarak, Türk yönetim biçimine nasıl yansıdığına bakıldı. Yönetişim Modelinin Türkiye özelindeki uygulaması, Yerel, Bölgesel ve Ulusal ölçekte kurulan yeni yapılanmalar çerçevesinde pratik örnekler olarak incelendi. Son olarak da Yönetişim Modeli’nin iddia ettiği bazı temel argümanlar çerçevesinde Yönetişim Modeline yöneltilen eleştirilere yer verildi.

Anahtar Kelimeler: Yönetişim, Uluslararası Kuruluşlar, Neo-liberalizm, Devlet, Sivil Toplum

THE GOVERNANCE AND THE PRACTICE OF TURKEY IN INTERNATIONAL ORGANIZATIONS TEXTS: AN ANALYSIS FROM THEORY TO PRACTICE

Abstract

In this study, the model of governance which has been assigned to the state as a new method of administration by the neo-liberal politics is analyzed. In the evaluation of the model, primarily the root of the concept is defined. On the development, legitimization and implementation of the model, the effects of international organizations such as; World Bank (WB), Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), United Nations (UN) and the European Union (EU) are observed.

The principles of the model which are started to be named as “good governance” within the process are outlined. By referring to the legal documents of the Turkish institutions, the reflection of these principles to the Turkish governance system is examined. The implication of the model in Turkey is explained through the practices under the frameworks of local, regional and national restructurings. Finally, the paper ends by exploring the critics against the fundamental arguments of the model.

Key Words: Governance, International Organizations, Neo-Liberalism, State, Civil Society

Giriş

¹ Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi, erendelice@hotmail.com

20. yüzyılın son çeyreği 1970'lerin sonunda yaşanan ekonomik krizle birlikte büyük bir değişimin başlangıcı olmuştur. Bu değişim dünyadaki tüm kapitalist devletlerde kendini göstermiştir. Neo-liberal dönem dediğimiz bu değişim sürecinin hedefinde öncelikli olarak ekonomi politikaları bulunmaktadır. Bu ekonomik politikaların uygulanabilmesi bağlamında toplumların diğer alanlarında da değişim kaçınılmaz olmuştur. Bu süreçte değişimden en çok etkilenen hiç kuşkusuz devlet aygıtının toplumsal konumu ve yönetilebilirliğidir. Devlet yaşanan süreçte hem örgütsel anlamda küçültülmüş yani sosyal devlet kurumları ve politikaları tasfiye edilmiş hem de yönetsel olarak değişime tabi tutulmuştur. Devletin küçültülmesi özelleştirme politikaları ile gerçekleştirilmiştir. Yönetsel anlamda değişim ise Yönetim mekanizmasının yerine Yönetişim ikame edilerek sağlanmaya çalışılmıştır. Bu yeni yönetsel tarzın iddiası 'devlet toplumu yönetir' savının yerine devletin dışındaki örgütlerin de devlet yönetimine eşit şekilde katılımını önermesidir. Yönetişim modeli aynı zamanda siyasal iktidar ve yönetim sürecinin her ölçeğinde (yerel-ulusal-bölgesel-küresel) var olabilmek gibi bir iddiaya da sahiptir.

Bu çalışmada yönetişim önce tarihsel köken olarak incelenecek, daha sonra modelin Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği gibi uluslar arası örgütlerde nasıl ele alındığına değinilecek, çalışmanın son bölümünde yönetişimin Türkiye özelindeki yansımalarına ve yönetişim eleştirilerine yer verilecektir.

1. Yönetişim Modelinin Kökeni

Yönetişim, İngilizce'de ki "governance" teriminden Türkçeye çevrilmiştir. Yönetişim terimi Türkçe'ye sadece ad olarak çevrilmemiş, anlamı da orijinal dilindeki gibi kullanılmıştır. Bu durum sadece Türkiye'ye özgü bir durum değildir. Gelişmiş ülkelerde yönetişimi hem ad hem de anlam olarak İngilizce'den almıştır. İngilizce kökenli olan terim Fransızca'ya "gouvernance", Almanca'ya ise "steuerung" olarak çevrilmiştir (Güler, 2003b, s. 94).

Güler'in aktardığına göre, kelimenin kökeninin 18. yüzyıla kadar götürülebileceğini ve "sivil topluma saygılı aydınlanma yönetimi" ruhunda bulunabileceği ileri sürülmüştür. Bununla yetinilmemiş bazı Batıcı yazarlar kelimenin kökenini Eski Yunan sözcüklerinde aramışlar, fakat başarılı olamamışlardır. Sözcük 1904 yılında bir kitabın başlığında kullanılmış, fakat dizinde yer almayan sözcük kitapta da tanımlanmamıştır (Güler, 2003b, s. 94).

Yönetişim modelinin güncel anlamda hayatımıza girmesi Dünya Bankası'nın 1989 tarihli *Aşağı Sahra Afrikası: Krizden Sürdürülebilir Büyümeye* adlı raporunda geçmesi ile olmuştur. Model bu raporda "siyasal iktidarın ulusal faaliyetlerin yönetimi için kullanımı" olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlama ile önerilen ise devletle toplum arasındaki ilişkinin yeniden düşünülmesidir. Yönetişim, devlet-toplum ilişkilerinin kurulmasında yeni bir model önermiştir. 'Birlikte yönetme' iddiasını taşıyan bu modelde, devlet-toplum karşıtlığını kaldırılarak yerine devlet toplum birlikteliği savunulmuştur (Bayramoğlu, 2005, s.40-41).

Fukuyama da devletlerin yeniden inşa edilme sürecine girilmesinin nedenini kalkınmanın sanıldığı gibi sadece ekonomik kökenli olmadığına, daha çok kurumsal ve politik nitelikte olmasının ortaya çıkmasına bağlamaktadır. Bu durumu Fukuyama şöyle ifade etmektedir: "Devlet olmanın büyük ölçüde eksik kalmış, keşfedilmesi gereken bir boyutu - devlet inşa boyutu, devlet sahasına tek yönlü odaklanmanın görmezden geldiği bir kalkınma boyutu- söz konusuydu" (Fukuyama, 2012, s. 47)

Neo-liberal dönemin önemli aktörlerinden DB'nin "yönetişim modeli" kısa sürede kabul görmüştür. Model, kamu yönetimi, siyaset bilimi, ekonomi, uluslar arası ilişkiler gibi sosyal bilim alanlarında hızla kendine yer edinmiştir. DB'si modeli 1990'lı yıllar boyunca değiştirerek geliştirmiştir. DB'nin yaptıkları diğer bir başlıkta aktarılacaktır. Şimdi, bazı yönetişim tanımlarına bakmakta fayda vardır.

Yönetişim, hükümet etme anlamındaki yönetim anlamından farklı bir anlama sahiptir. Yönetim hiyerarşik niteliğe sahip bürokratik bir yönetim sürecini ifade eder. Yönetişim ise, yönetim sürecinde hükümet dışı aktörlerin de etkin bir şekilde yönetime katıldığı, süreçte rol oynayan aktörler ve örgütler arasındaki etkileşimi, formal ya da resmi sıfatı bulunmayan kişi, grup ve kuruluşların katılımını ifade eder (Yüksel, 2000, s.145).

Yönetişim kavramında, yönetim (government) kavramından farklı olarak, hiyerarşik ilişki yerine heterarşik ilişki vurgulanmaktadır. Bu çerçevede heterarşi; karşılıklı ilişki ve bağımlılık halindeki aktivitelerin eşgüdümünü ve kendi kendine organize olma etkinliklerini ifade etmektedir. Bu niteliği ile heterarşi, kendi kendini organize eden kişiler arası ağları, örgütler arası eşgüdümü, merkezsiz, çerçeve bağlamı sistemler arası döngüyü içermektedir. Heterarşik yapı içinde; karşılıklı bağımlılık ilişkileri içinde bulunan, işlevsel bakımdan otonom olan sistemlerin, kurumların ve diğer birimlerin kendi kendini örgütleme çabaları söz konusudur. Bu anlamda Heterarşi, kişiler arası (inter-personel), örgütler arası (inter-organizational) ve sistemler arası (inter-systemic) olmak üzere üç farklı düzeyde ortaya çıkan heterarşiyi ifade etmektedir (Yüksel, 2000, s.146).

Ataay'ın aktarımı ile, bu yaklaşımın temsilcilerinden İlhan Tekeli'ye göre yönetişim, toplumu yönlendirmede sorumluluk dengesinin devletten topluma doğru kaymasıdır. Yönetişim ile bir yandan

yönlendirme gücüne sahip hükümet dışı aktörleri de içeren bir yapılaşma kastedilirken, demokratiklik, açıklık, hesap verme, çoğulculuk, kararların ilgililere en yakın yerde üretilmesi gibi ilkelere de işaret edilmiş olmaktadır. (Ataay, 2006, s.123)

Çok aktörlü bir sistemin karşılıklı etkileşimine dayandığından yola çıkarak yönetim, kamu ve özel, devlet ve devlet-dışı, ulusal ve uluslararası kurumlar ve uygulamaların geniş bir çeşitliliği dolayısıyla gerçekleştirilecektir. Bu anlamda, yönetişimin maddi temelleri 'birlikte düzenleme' veya 'birlikte yönlendirme' deneyimleri ile kamu ve özel sektörün ve sivil toplum örgütlerinin ulusal, bölgesel, ve yerel düzeylerde bir araya gelmesine dayandırılmakta, bunun da devlet ve toplum arasındaki sınır çizgisi üzerinde yeni bir yönetim tarzını ortaya çıkardığı ileri sürülmektedir. (Güzelsarı, 2008, s.21)

Devlet Planlama Teşkilatı'nın yönetişimle ilgili *Özel İhtisas Komisyonu* raporuna göre ise, Yönetişim demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan hak ve özgürlüklerine önem veren, katılımcılığın, etkinlik ve etkililiğin, denetimin, yerinden yönetimin, açıklık, saydamlık ve hesap verebilirliğin, kalitenin, liyakatin ve etiğin hakim olduğu, sivil toplumu ön plana çıkaran ve sivil toplum kuruluşlarının gelişmesinin önünü açan, bağımsız işleyen bir yargı düzenine sahip olan, teknolojiye dayalı gelişmelerle uyumlu bir ekonomik ve siyasi düzendir. (DPT, 2007, s.5)

Bu tartışmalardan hareketle genel ve kapsayıcı bir şekilde yönetişimi şu şekilde de tanımlayabiliriz. "Bir toplumdaki ekonomik, politik ve sosyal konularla ilgili özel sektör, devlet ve sivil toplum arasında sağlanan etkileşim yoluyla oluşturulan değerler, politikalar ve kurumlar sistemidir. Bu sayede bir toplum; sağlanan karşılıklı anlayış, müzakere ve eylem ortamları aracılığıyla kararlar almayı ve uygulamayı başarır. Yönetişim, sosyal, politik ve ekonomik boyutlarıyla -hane, köy, kasaba, belde, ulus, bölge ya da uluslararası- her düzeyde bireyin katılımını sağlar. (Sipahi, 2010, s.335'dan Fakier, S., Stephens, A.; Tholin, J., Kapelus, P., 2005, s.4)

2. Dünya Bankası ve Yönetişim

Yönetişim modelinin 90'lar da yaygınlaşmasında önemli rolü olan Dünya Bankası (DB) belgelerinde modelin gelişimini üç aşamada izleyebiliriz. İlk dönem modelin ilk kez ortaya çıktığı 1989 raporu ve devletin küçültülmesi 'minimal devlet' söyleminin ön plana çıktığı, "iyi yönetim" ilkelerinin ortaya konduğu 1992 raporunu kapsayan dönemdir. İkinci dönem; Yönetişimin iyi işleyebilmesi için sivil toplumun gelişmesinin vurgulandığı 1994 yönetim raporu ile başlar. Üçüncü dönem ise devletin yeniden güçlendirilme vurgusunun yapıldığı 1997 raporundan sonraki süreçtir.

DB 1989 raporunda yönetişimi 'bir ülkenin işlerinin yönetiminde siyasal iktidarın kullanılması' olarak tanımlamıştır. Bundan dolayı yönetim "kötü" ve "iyi" nitelendirmeleriyle anılmaktadır. Yönetişim tanımı 1992'de yayınlanan *Gelişme ve Yönetişim* başlıklı raporda genişletilmiştir. Bu raporda yönetim üç farklı boyuta ayrılarak tanımlanmıştır. Bunlar, "1. Siyasal rejim biçimi; 2. Bir ülkenin ekonomik ve sosyal kaynak gelişiminin yönetiminde yetki kullanımı süreci; 3. Politika tasarlama, formüle etme, uygulama ve de işlevlerini yerine getirmede devletlerin kapasitesi" bu tanımlama DB'nin kredi vereceği devletlerin yapısal değişikliklere gitmesi gerektiğini öngörmektedir. (Bayramoğlu, 2002, s.89).

DB'nin 1992 raporunda kamu yönetimi reformları için, daha sonra Avrupa Komisyonunca hazırlanacak 'Avrupa Yönetişimi Hakkında Beyaz Kitap'ta da yerini bulacak 'İyi Yönetişim' ilkeleri olarak ta bilinen, ilkeleri belirlemiştir. Bu ilkeler: Hesap verebilirlik, kalkınmanın yasal çerçevesi, bilgilendirme ve saydamlıktır. (Güler, 2003b, s.102-103)

Yönetişim modelinin DB nezdinde izlediği ikinci aşama 1994 yılında hazırlanan *Yönetişim Raporu* ile başlamaktadır. Bu raporla devlete verilen görev piyasa için "dışsal ekonomi" sağlama işlevidir. Yönetişimin sağlam temeller üzerinde işleyebilmesi için piyasa dostu devlet yaklaşımı ile devletin yeniden yapılandırılmasıdır. (Acı, 2005b, s.212). Sivil toplumun güçlendirilmesi bu noktada önem kazanır. Çünkü, sivil toplumun güçlenmesi, sivil toplum örgütlerinin kamu işlerine katılmasını sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi ile mümkündür. Sivil toplum, kamu hizmetlerini tüketicilerin evrenidir ve belirleyici "söz" hakkına sahip olması gerekmektedir; güçlenen sivil toplum, kamu sektörünün verimliliğini de güvence altına alabilecek bir duruma gelebilir. Bu amaçla, tüketicilerin yerel düzeyde karar alma süreçlerine etkili bir şekilde katılımını sağlayacak mekanizmaların oluşması gerekir.

İkinci evrede, DB'nin kurumsal yapıyı geliştirme projeleri aracılığıyla güçlendirmeye çalıştığı sivil toplumun belli başlı unsurları şöyle sıralanabilir: "özel girişimciler", "egemen tüketiciler", ve "yoksul ve güçsüz gruplar"(Peker, 1996, s.48). Bu evrede, yönetim modelinde özel sektörün yeri daha da netlik kazanmıştır. Devlet-piyasa ilişkisinde kurulacak mekanizmalar daha açık bir biçimde ortaya konmuş; özel sektörün güçlenmesine ve piyasa mekanizmalarının geliştirilmesine ağırlık verilmiş; ve bu çerçevede sivil toplumun güçlendirilmesi hedeflenmiştir. (Bayramoğlu, 2005, s.50)

DB'nin 1997'de yayınladığı "*Değişen Dünyada Devlet*" raporuyla somutlaşan 3. evre de yönetim yeni bir boyut kazanmıştır. Bu raporda devlete, piyasanın sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için, düzenleyici ve

yönlendirici yetkiler verilmesi gerektiği belirtilmiştir.(Zapçı, 2002, s.161) Raporda küresel ekonominin gereklerine cevap verebilecek, teknolojik değişimlere hızla uyum sağlayabilecek daha etkin ve güçlendirilmiş bir devlet hedeflenir. (Bayramoğlu, 2002, s. 93) Ancak daha önceki raporlardan da anlaşıldığı üzere, etkin ve güçlendirilmiş devlet, devletin kapsamının artırılması, işlevlerinin genişletilmesi, kamu hizmetlerinin yaygınlaştırılması anlamına gelmemektedir. Fukuyama'nın değimiyle "en az bürokrasiyle etkin bir şekilde yönetmeyi, adam kayırmayı, yolsuzluğu ve rüşveti denetlemeyi; hükümet kurumlarına yüksek düzeyde bir şeffaflık ve güvenilirlik getirmeyi ve en önemlisi, kanunları uygulatmayı içerir." (Fukuyama, 2012, s.32-33)

Fukuyama bir devletin yerine getirmesi gereken işlevleri, Dünya Bankası'nın (1997) tasnifinden hareketle "minimal", "ortadüzey" ve "etkin" işlevler ana kategorileri altında sınıflandırarak bunları "güçlü/zayıf devlet gücünün (idari kapasitenin) performans kriterleri olarak değerlendirmektedir (Fukuyama, 2012, s.31)

Tablo1/Table 1: Devletin İşlev Sahası/ *The Scope of State Functions*

Minimal İşlevler	Orta düzey İşlevler	Etkin İşlevler
• Yalnızca kamu kullanımına ayrılmış malların temini .. Savunma .. Hukuk ve düzen .. Mülkiyet Hakları .. Makroekonomik Yönetim .. Kamu sağlığı • Adaletin İyileştirilmesi .. Yoksulların korunması .. Afet yardımı	• Çevresel faktörlerin dikkate alınması .. Eğitim .. Çevre koruma • Tekellerin Düzenlenmesi .. Anti tekelcilik .. Kamu yararına yönelik düzenlemeler • Bilgilenmedeki hataları, eksiklikleri giderme .. Sigortacılık, bankacılık ve sermaye piyasalarının düzenlenmesi .. Kamu İhalelerinde etkinlik .. Tüketicileri Koruma • Sosyal Sigorta Temini .. Aile yardımı .. İşsizlik sigortası .. Özel sigorta-güvenlik programları	• Özel faaliyetlerin koordinasyonu .. Piyasalarda aktif işletmecilik faaliyetlerinde bulunmak .. Özel girişimi koordine etmek ve yönlendirmek • Yeniden dağıtım .. Gelirin adil bölüşümü

Kaynak: Fukuyama (2005:31) ve World Bank (1997)'dan uyarlanmıştır.

Fukuyama'ya göre devletlerin kendisine karşı güven sağlamakta zorlanmaları ve meşruiyet sorunu yaşamaları için öncelikli olarak genel altyapı, hukuk ve düzen ilkesi ile iç ve dış tehlikelere karşı savunmayı sağlaması gerekmektedir. (Fukuyama, 2012, s.33)

1997 raporun önemli vurgusu şöyledir. Daha önceki raporlarda devletin yetki ve görevlerinin sivil toplum örgütlerine ve aktarması gerektiği vurgulanmıştır. Piyasanın ve sivil toplumun geliştirilmesi önemli şartlardan biridir. Ancak bu raporda, devletin etkin bir devlet olmasının altı kalın çizgilerle çizilmiştir. Devlet-sivil toplum/piyasa karşılığı 1997 raporundan sonra 'piyasa için devlet' olarak tarif edilebilecek bir işlevselci tamamlayıcılık içine girmiştir.

3. Modelin Geliştiricisi: OECD

Dünya Bankası'nın "kalkınma yönetimi" yerine koyduğu *good governance ya da governance* sözcüğünün anlamı, OECD tarafından da benimsenmiştir. (Güler, 2003b, s. 105)

OECD'nin tanımına göre yönetim:

Bireyler, kurumlar, kamu ve özel sektör unsurlarının ortak işleri birlikte yönetme biçimlerinin toplamıdır. Çatışan ya da farklı çıkarların uyum ve işbirliği sağlanarak harekete geçirilmesiyle işleyen süreçtir. Uyumu sağlamakla yükümlü formal kurum ve rejimleri kapsadığı gibi, insanların yada kurumların ya uzlaşmaları ya da bunun kendi çıkarına olduğuna ikna olmaları üzerine doğmuş informal düzenlemeleri de kapsar. (WB, 1992'den Güler, 2003b, s.105)

Bu tanıma göre yönetişimin beliren özelliklerini şöyle sıralayabiliriz. Bir eylem biçimi veya kurallar sistemi değildir özü itibarı ile bir süreçtir, bu süreç egemenlik ilişkisinden ziyade, uzlaşma - uyum üzerine kuruludur, özel sektör ve kamusal unsurları aynı anda kapsar, sürekli etkileşim ve güven ilkesi üzerine inşa

edilmektedir. Bu tanımın küresel düzleme taşınması, unsurları değişmeksizin yapılmakta, küresel düzeyde yönetim, "öncelikle bir devletlerarası ilişki olarak görülmektedir. Ancak günümüzde devletler arası ilişkilerin algılanması, STK'ların, yurttaş hareketlerinin, çokuluslu şirketlerin ve küresel sermaye piyasasının da dahil olduğu ilişkiler biçiminde olmalıdır." Böylece küresel düzeyde yönetimin meşru taraflarının devletleri temsilen uluslararası resmi örgütler, özel sektörü temsilen ulus ötesi şirketler ve sivil toplumu temsilen küresel STK'lar olduğu açıklık kazanmaktadır. (Bayramoğlu, 2005, s.66,67,70)

4. Modele Meşruiyet Kazandırma: Birleşmiş Milletler

Yönetişim yaklaşımının gelişiminde BM'nin önemli bir yeri bulunmaktadır. BM'nin yönetime yüklediği anlam diğer uluslararası kuruluşlarla benzeşmektedir. Bunun yanı sıra BM'nin farkı, yönetim modelinin özünü açık seçik ortaya koymasındadır (Güler, 2003b, s.107).

Yönetişim teorisi ve uygulamasının gelişiminde BM'nin katkısını üç noktada görebiliriz. Birincisi 1992'de Brezilya'da toplanan BM Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED) ile tanımlanabilir. Bu toplantıdan sonra ortaya konan Gündem 21 Programı, somut bir yönetim örneğidir.(Adıgüzel, 2003, s.46)

Yerel Gündem 21 Projeleri, Türkiye'deki yönetim uygulamalarının ilk somut örneğidir. Bu projeler kapsamında, yerelliklerin 21. Yüzyıldaki gündemini belirlemek üzere sorun çözücü bir yaklaşımla yürüten bu çalışmalarda, "kent konseyi" adıyla bazı kurumlar yaratılmıştır. Belediye meclislerinde yer bulamayan çeşitli toplumsal kesimlerin, belediye yönetimleri ve kaymakamlık örgütleri ile bir araya geldikleri konseyler, bir süre sonra "bir ayağı eksik bırakıldığı için" proje sahibi UNDP tarafından eleştiriye uğramış, proje uygulayıcıları bu eksikliği gidermek yönünde çaba sarf etmeye zorlanmıştır. Eksik ayak, özel sektördür. Kent Konseyleri, bileşimlerinin içine "ortak" statüsünde özel sektör şirketlerini almaya zorlanmıştır.(Güler, 2003a, s.19)

BM'in yönetime ikinci katkısı ise, 1995 yılında yayımlanan *Küresel Komşuluk* başlıklı rapordur. Bu rapor, yönetimi, bir ulusun kendi faaliyetlerini yönetirken kullandığı, kamuya ya da özele ait tüm bireysel ve kurumsal araçların toplamı olarak tanımlar. İnsanların ve kurumların kendi çıkarları konusunda vardıkları gayri resmi anlaşmalardan, gayri resmi kurallara güçlendirilmiş bir rejim ile resmi kurullarla güçlendirilmiş bir rejim ile resmi kurumları da kapsar. (Bayramoğlu, 2005, s.72)

Yönetişime, BM'den üçüncü katkı ise 2000 yılındaki BM Milenyum Zirvesinde gelmiştir. Bu zirvede Milenyum Deklarasyonu yayımlanmıştır. Bu deklarasyonla İnsan hakları ile ilgili konular da yönetime dahil edilmiştir. Bu yeni unsurla birlikte "demokratik yönetim" terimi bu alan yazınına dahil olmuştur.(Fukuda ve Ponzio, 2002, s.4) İnsanların önceliklerine yanıt veren demokratik yönetimin, oy hakkına sahip olmaktan daha fazlasını ifade ettiği vurgulanmaktadır. Bu ise katılım ve kamusal hesap verilebilirlik ilkelerine atıf yapmaktadır. Yoksul insanların ekonomik çıkarlarına öncelik veren demokratik yönetim, etkinliği arttıran ancak sosyal adaleti dikkate almayan kurumlar ve kurallar setine alternatif olmak iddiasındadır. (Bayramoğlu, 2005, s. 73)

5. Avrupa Birliği ve Yönetişim

1990ların başında Dünya Bankası raporları ile gün yüzüne çıkan Yönetişim, yine DB gibi diğer uluslar üstü düzenleyici niteliğe sahip OECD ve BM gibi kurumlar tarafından geliştirilmiştir. Yönetişimin kendine yer bulduğu bir önemli uluslar üstü örgüt ise Avrupa Birliği'dir.

AB'nin Yönetişim modeline gösterdiği ilgi, adaylık başvurusunda bulunan Akdeniz ülkeleri ile kapitalizme geçiş sürecinde bulunan eski sosyalist ülkelere ve Afrika, Karayipler ve Pasifik ülkelerine verdiği desteklerde ortaya çıkar. Avrupa Komisyonu'nun hazırlamış olduğu 2001 yılında yayımlanan *Avrupa Yönetişimi* adlı raporda, yönetimin beş ilkesi ortaya konmuştur: Açıklık, katılım, hesap verebilirlik, etkinlik ve tutarlılık. Sayılan ilkelerin, üye ülkelerdeki yönetimin tüm düzeylerine -global, Avrupa, ulusal, bölgesel ve yerel- uygulanması amaçlanmıştır. (CEC, 2001, s.10)

Avrupa Yönetişimi raporunda, Avrupa Birliği'nin, küresel sorumluluklarını, iyi yönetim ilkelerine uygun olarak yerine getirmenin yollarını aradığı ifade edilmektedir. Bu kapsamda, birliğin, uluslararası kurumların etkinliğinin artmasını desteklediği belirtilmektedir. (CEC, 2001, s. 5)

6. Uluslararası Kuruluşlarda İyi Yönetişim İlkeleri ve Türkiye'ye Yansımaları

Yönetişim, yukarıda anlatılanlardan da anlaşılacağı gibi dünyanın egemen kapitalist ülkelere ziyade, neo-liberal süreçte, kapitalist düzene eklenmek isteyen diğer ülkelerin kendi yönetsel yapılarında nasıl bir değişim yapılması gerektiğini öngörmektedir. Yukarıda değinmediğimiz, Uluslararası Para Fonu (IMF)

de kendisi ile ilişkilerde bulunan ülkelere yönetim konusunda tavsiyelerde bulunmaktadır. (MBABDİDB, 2003, s. IV)

Peki böyle bir sistem nasıl işleyecektir? Yönetişim sisteminin işleyişi başta DB olmak üzere diğer Uluslararası Örgütlerin raporlarına da yansıdığı gibi bazı temel ilkeler üzerine kurulmalıdır. Bu ilkeler birkaç farklılık gösterse de genel olarak bütün raporlarda birbirleri ile aynı niteliktedir. Türkiye'nin yönetim değişim sürecine de yansıyan bu ilkeleri 5 başlık altında toplayarak ve Uluslararası örgütlerdeki yansımalarıyla da birlikte aşağıda incelemeye çalışacağız.

6.1. Şeffaflık ve Açıklık

Genelde birbirlerinin yerine kullanılan kavramlar, özü itibari ile farklı anlamlar içermektedir. Şeffaflık daha çok kararların kimler tarafından, ne zaman ve nerede alındığının bilinmesi ile ilişkilidir. Açıklık ise vatandaşların belgelere erişim hakkına ilişkindir. (Kesim ve Petek, 2005, s. 43)

AB Komisyonunun açıklıktan kastı tüm kurumların daha açık bir tarzda işlemesidir. Hem kurumlar hem de AB'ye üye devletlerden AB'nin yaptıkları ve almış oldukları kararlar konusunda aktif bir biçimde iletişim içerisinde olmaları beklenmektedir. Kurumların kullandıkları dilin genel kamuoyu tarafından anlaşılabilir bil dil olması, bu kurumlara olan güvenin artmasına katkı sağlayacaktır. (CEC, 2001, s. 10)

Yönetimde şeffaflık serbest bilgi akışının sağlanması ile mümkün olabilmektedir. Bu ise; usullerin, kurumların ve bilgilerin, ihtiyacı olanlar için kolaylıkla erişilebilir olması ile gerçekleşebilecektir.(MBABDİDB, 2003, s.VIII) Şeffaflık ayrıca politika hedeflerinin belirlenmesinde ve uygulanmasında açıklığı getirmesinden de kaynaklanmaktadır. Şeffaflık piyasaların sorunsuz şekilde işlemesini, hükümetler ve uluslar arası kuruluşlar tarafından izlenen politikalarla yapılan hataların tespitini ve düzeltilmesini kolaylaştırmaktadır.(MBABDİDB, 2003, s.2)

DPT'nin yaptırdığı *Kamuda İyi Yönetişim (KİY)* raporunda şöyle bir özeleştiriye gidilmiştir. Türkiye'de uzun yıllar kamu kurum ve kuruluşları kamuya ilişkin bilgi ve belgeleri saklama ve kamuoyu ile paylaşmama geleneğine sahip olmuştur. Kanun tasarılarının gerekçesi ile TBMM başkanlığına sunulması gerektiği Meclis İçtüzüğünde hükme bağlanmış olmasına rağmen, uygulamada gerekçe metinlerinin kanun tasarılarına eklenen zorunlu formalite metinler olarak kaldığı ve madde gerekçelerinin de maddelerin aynen ya da benzer cümlelerle tekrar edilmesinden ibaret olduğu görülmektedir. Ancak, son yıllarda bu geleneği bozma yönünde olumlu adımların atıldığı görülmektedir. (DPT, 2007, s. 17)

Yine aynı raporun alınacak tedbirler bölümünde şu değerlendirmelere yer verilmiştir: Bilgi edinme hakkı tüm kamu kurum ve kuruluşları tarafından ciddiyetle ele alınmalı ve halka iyi tanıtılmalıdır. Bilgi edinme hakkının istisnaları minimum düzeyde tutulmalı, kamusal bilgi ve belgeler mümkün olduğunca ulaşılabilir olmalıdır. Devlet-vatandaş arasındaki karşılıklı güvenin artırılması ihtiyacı bulunmaktadır. Bunun için beyana güven ilkesi hayata geçirilmelidir. Bağımsız düzenleyici kurullara yapılan atamalarda saydamlık ilkesi dikkate alınmalıdır. (DPT, 2007, s. 39)

6.2. Hesap Verebilirlik

Bu ilkede çoğu örgüt tarafından önemsenmiş ve tanımlanmıştır. DB'ye göre, kamu görevlileri eylemlerinden sorumludur. Makro düzeyde etkili mali yönetim, harcamalarda dışsal kontrolörlük sistemi ve kontrolör denetimi sonuçlarını değerlendirme mekanizmaları yaratılmalı; mikro düzeyde ise rekabet ve katılımın (Devlet Dışı Örgütlerin katılımı) yaygınlaştırılması desteklenmelidir; yerelleştirme politikaları üzerinde çalışılmalı ve yerel hizmetlerin fiyatlandırılması sağlanmalıdır.(Bayramoğlu, 2002, s.89)

Yasama ve yürütme süreçlerindeki rollerin açık hale getirilmeleri gerekmektedir. Her bir AB kurumunun AB sistemi içerisinde ne yaptığının netleştirilmesi istenmektedir.(CEC, 2001, s.10)

Bir kurumdaki görevlilerin, yetki ve sorumluluklarının kullanılmasına ilişkin olarak ilgili kişilere karşı cevap verebilir olma, bunlara yönelik eleştiri ve talepleri dikkate alarak bu yönde hareket etme ve bir başarısızlık, yetersizlik ya da hilekârlık durumunda sorumluluğu üzerine alma gerekliliğidir. (MBABDİDB, 2003, s. 18)

Hesap verebilirliğin bir diğer tanımı da, iktidardaki kimselerin tüm vatandaşlara hizmet etme ve cevap verebilme gerekliliğidir. Devlet, sivil toplum ve piyasalar arasında sağlıklı bir güçler dengesi mevcut olduğunda hesap verebilirlik daha da güçlenmektedir. Bu denge gereksinimi devlet içerisindeki kurumlar – yasama, yürütme ve yargı – arasındaki ilişkiler için de geçerlidir.(MBABDİDB, 2003, s. 18)

KİY Raporunda, siyasi hesap verilebilirlikle ilgili eleştiri şöyledir. 1982 Anayasasının 83'üncü maddesi ile düzenlenen yasama dokunulmazlığı hesap verebilirliğin önünde ciddi bir engel olarak durmaktadır. Bu nedenle, dokunulmazlık kurumunun dünyadaki genel eğilimler de dikkate alınarak sınırlandırılması ve ortaya çıkış amacına uygun olarak yeniden düzenlenmesini içeren bir Anayasa değişikliği ihtiyacı bulunmaktadır.

Bunun yanı sıra seçimlerden önce verilen vaatlerin genelde yerine getirilmediği görülmekte ve başarısızlık durumunda istifa gibi bir kurum da işlememektedir. (DPT, 2007, s.21)

Alınacak tedbirler ise şöyle sıralanmıştır: Hesap verebilirliğin sağlanması için kurum ve kuruluşlarda ölçülebilir performans standartları geliştirilmelidir. Her bir kamu kurum ve kuruluşu yaptığı ve gelecekte yapmayı düşündüğü işleri, projelerini, performans ölçütlerini halka duyurmalıdır, böylece vatandaşlar işin nasıl yürütüleceğini ve ne zaman sonuçlanacağını bilmelidir. Kamu denetçiliği kurumu bir an önce hayata geçirilmelidir. Adil ve etkili işleyen bir yargı sistemi kurulmalı ve yargılama süreci hızlandırılmalıdır. Dokunulmazlıkların kapsamı daraltılmalı ve başarısızlık halinde istifa kurumunun yerleşmesi sağlanmalıdır.(DPT, 2007, s.39)

6.3. Katılımcılık

Tüm vatandaşların gerek doğrudan gerekse kendilerini temsil eden aracı kurumlar vasıtasıyla karar alma süreçlerine katılmaları gerekmektedir. Vatandaşların aktif katılımı sayesinde, politikalar oluşturulurken farklı çıkarlar arasında uzlaşma sağlanmakta, böylelikle vatandaşlar çıkarlarının ötesinde ortak çıkar için hareket edebilmektedirler.(Özer, 2006, s.63)

Ayrıca katılımcılığa şu nedenlerden dolayı ihtiyaç duyulmuştur: (MBABDİDB, 2003, s. 34)

- 1) Politika konularının gitgide karmaşıklaşması, politikaların birbiri ile bağımlılığının artmasından dolayı daha geniş bir bilgi ve perspektife duyulan ihtiyaç;
- 2) Bilgi toplumunun artan ihtiyaçlarını karşılamak ve daha iyi bir bilgi yönetimi sağlamak;
- 3) Vatandaş politikaları oluşturma sürecine dahil ederek, görüşlerinin dikkate alınması yönündeki beklentilerini karşılamak ve devlete kamunun güvenini tesis etmek;
- 4) Daha fazla şeffaflık ve hesap verebilirlik yönündeki talepleri karşılamak;
- 5) Farklı çıkarlar arasında aracılık ederek geniş bir uzlaşmaya varmak için duyulan gereksinim.

AB Komisyonunca katılım, Uygulanacak politikaların hazırlıklarının yapılması aşamasından uygulanmasına kadar geçen tüm süreçlerin geniş bir halk katılımına açılması AB politikalarının kalite ve etkinliğini belirleyecek bir unsur olarak görülmektedir. Bu noktada halk kitlelerini kararların alınmasına dâhil eden bir yaklaşımı sahiplenecek merkezi hükümetlerin hayati bir rol oynadıkları ifade edilmektedir. (CEC, 2001, s.10)

Türkiye’de kamusal politika oluşturma sürecinde vatandaşların ve sivil toplum kuruluşlarının rolü ve katkısı sınırlıdır; katılım gerçekleşse dahi fazla etkili olamamaktadır. Çoğu zaman toplumun istek ve beklentilerinin aksine düzenlemeler yapılmaktadır. Vatandaşlar çoğu kez sivil toplum örgütleri kurarak baskı grupları yoluyla kamu yönetimini etkilemeye çalışmaktadır. Son dönemde sivil toplum örgütlerinin katılıma ilişkin talepleri artmaktadır. Ancak, vatandaşların örgütlenme hakkının önündeki engeller devam etmektedir. Türkiye’de oldukça güçlü olan medyanın kamu yönetimi ve hükümet üzerinde etkili olduğu ve kamu politikaları oluşturma sürecine katkıda bulunduğu görülmektedir. Ancak, medya şirketlerinin genelde büyük holdingler olduğu gerçeğinden hareketle, medyanın politika oluşturma sürecine katkısının toplumun istek ve beklentilerini yansıtmaktan çok çıkar eksikliğini söylemek yanlış olmaz.(DPT, 2007, s.18-19)

KİY Raporunda alınacak tedbirlere yönelik değerlendirme şöyledir: Katılımcılığın ön şartı vatandaşların bilgi sahibi olmasıdır. Bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin olarak uygulamada görülen aksaklıklar giderilmeli, vatandaşlar bu konuda bilgilendirilmelidir. Kamu Denetçiliği Kurumu (Ombudsmanlık) bir an önce hayata geçirilmelidir. Yönetimin önemli eylem ve işlemlerinde katılımcılık zorunlu hale getirilmelidir. Katılımcılık sürecinde görüşünün alınmadığını ya da görüşünün dikkate alınmadığını düşünen gerçek ve tüzel kişilere bunun gerekçesi yazılı olarak belirtilmelidir. Katılımcılığın yaygınlaştırılması için yasal ve yönetsel yapılar yanında tüm kamu yönetiminde bir zihniyet değişimine ihtiyaç duyulmaktadır. (DPT, 2007, s.37)

6.4. Hukukun Üstünlüğü

Yönetimin hukuk kuralları içinde kalarak, objektif bilgiye dayalı karar vermesi ve kararların hukuk yolu ile denetlenmesidir.(Toksöz, 2008, s.19)

Yasal çerçeve, özellikle insan hakları konusundaki yasalar, adil olmalı ve tarafsız bir şekilde uygulanmalıdır. Bu çerçeveler, yöneticiler ve yönetilenler arasında var olan sosyal bir sözleşmenin temelidir. Bunlar, yönetimin faaliyetlerine yol gösteren ve sınırlar koyan kurum, kural ve süreçte kılavuzluk etmekte, kişilerin hak ve yükümlülüklerini tanımlamakta ve yönetim birimleri arasındaki ilişkileri kurmaktadır.(MBABDİDB, 2003, s. 63)

DB tarafından, *kalkınmanın yasal çerçevesi* olarak tanımlanan bu ilke, özel sektör için açık, öngörülebilir ve istikrarlı, herkese yansız ve adil biçimde uygulanan bir kurallar ve hukuk yapısı ile bağımsız bir yargı sistemi var olmalıdır. Piyasa ekonomileri açık yasal kurallara ihtiyaç duyar. Bu nedenle bu sistem içerisinde etkileşimin sağlanması için ekonomik araçlar ve devlet birlikte yer almalıdır. (Bayramoğlu, 2002, s.90)

6.5. Etkinlik

Yönetimin aldığı kararların herkese eşit ve eş zamanlı uygulanması ve elde edilmesi beklenen sonuçlar ile gerek kullanılacak kaynaklar, gerekse olumsuz etkilenecek kesimlere olan etkileri arasında makul bir ilişki olması anlamına gelir. (Toksöz, 2008, s.19)

OECD'ye göre ise etkinlik, kamu yönetiminin kaliteli kamu ürünü yaratmaya çaba göstermesi, bunun yanı sıra hizmetlerin en uygun maliyette ve politika-yapıcının gerçek amaçlarına uygun olarak gerçekleştirilmesidir. (Güler, 2003b, s.105)

AB Komisyonunun yayımladığı *Avrupa Yönetişimi* raporunda ise, politikaların etkin ve zamanında sunulması anlamına gelmektedir. İhtiyaç duyulan politikaların açık seçik belirlenmiş hedefler doğrultusunda, gelecekte yapacakları etkinin ve eğer mümkünse geçmiş tecrübelerin de dikkate alındığı bir tarzda vatandaşlara sunulması istenmektedir. (CEC, 2001, s. 10)

Etkin bir yönetim, küreselleşmenin ve sürdürülebilir kalkınmanın gerektirdiği değişime ayak uydurmaya yönelik, devlet, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşın yönetimde birlikte rol almalarını öngören geniş bir perspektifi temsil etmektedir. Böylece, yönetişimin etkinliği, sadece devlet kurumlarının performansına bağlı değil; aynı zamanda özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşın hem bireysel olarak hem de birlikte çalışma şekillerine ve çözüm üretmedeki hareket etme hızlarına bağlıdır. O halde, etkin bir yönetim için ilgili bütün tarafların işbirliği içerisinde olması gereklidir. (MBABDİDB, 2003, s. 78)

Etkinliğin artırılması için alınması gereken tedbirler ise şöyledir. Kamu hizmetlerinde etkililiğin sağlanabilmesi için öncelikle kamu görevlerine yapılacak atamalarda ve seçimlerde liyakat ilkesine önem verilmelidir. Kamu kurum ve kuruluşlarının amaçları net olarak ortaya konmalı, tüm çalışanlar bu amaçlardan haberdar edilmeli, iş tanımları yapılmalı, istenen niteliklere uygun elemanlar çalıştırılmalıdır. Stratejik yönetim anlayışının ve Toplam Kalite Yönetimi gibi tekniklerin kamuda etkililiğin temin edilmesinde araç olarak kullanılması sağlanmalıdır. Önce kurumsal performans daha sonra bireysel performans geliştirilmeli, kamusal harcamalar düşürülerek verimlilik artırılmalı, vatandaş ve çalışan odaklı bir yönetim sistemi kurulmalıdır. Kamu yönetiminde tutarlılığın sağlanması için öncelikle siyasi istikrar ve tutarlılık sağlanmalı, kişiler değişikçe politikalar değişmemelidir. (DPT, 2007, s.40)

7. Türkiye'de Yönetişim Uygulamaları

Türkiye'de, yönetim modeli çerçevesinde oluşturulan kurumlar, yerel-bölgesel-ulusal olmak üzere üç alt başlık altında örneklendirilerek incelenmiştir.

7.1 Yerel Yönetişim ve Yerel Gündem 21

Yerel Gündem 21, 1992 yılındaki Rio zirvesinde Gündem 21 başlıklı eylem planının 28. bölümündeki "*Gündem 21'in desteklenmesinde yerel yönetimlerin girişimleri*" başlığından yola çıkarak oluşturulmuştur. Yerel Gündem 21 ile amaçlanan, yerel yönetimlerin öncülüğünde, sivil toplumun ve tüm diğer ilgililerin, birlikte kendi sorunlarını ve önceliklerini saptayarak, kentler için "21. yüzyılın yerel gündemi"ni oluşturmaktır. (Emrealp, 2005, s.19)

Yerel Gündem 21 sürecinde Kadın Meclisi, Gençlik Meclisi, Kent Konseyi, Engelliler Meclisi ve Çocuk Meclisi gibi 'katılımcı' platformlar oluşturulmuştur. Bu katılımcı platformlar sorunu tespit ederek proje geliştirecektir. Çevre kalitesinin artırılması, yoksullukla mücadele, engellilerin toplumla bütünleşmesine katkı sağlanması, halk sağlığının korunması gibi konularda hazırlanan projelerle, ilgili diğer ortaklarında desteği alınarak, dezavantajlı gruplar için daha fazla ve eşit fırsat yaratan politika ve uygulamalara yönelmek amaçlanmıştır. (Çukurçayır, Eroğlu ve Uğuz, 2010, s.540)

5393 Sayılı Belediye Kanunu'nda Kent konseyi, "kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır." (RG, 2005, s.9495) Şeklinde ifade edilmektedir.

Kent Konseyi Yönetmeliğinde, konseyin üyeleri şöyle sıralanmıştır:

Mahallin en büyük mülki idare amiri veya temsilcisi, Belediye başkanı veya temsilcisi, Sayısı 10'u geçmemek üzere illerde valiler, ilçelerde kaymakamlar tarafından belirlenecek kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcileri, Mahalle sayısı yirmiye kadar olan belediyelerde bütün mahalle muhtarları, diğer belediyelerde belediye başkanının çağrısı üzerine toplanan mahalle muhtarlarının toplam muhtar sayısının yüzde 30'unu geçmemek ve 20'den az olmamak üzere kendi aralarından seçecekleri temsilcileri, Beldede teşkilatını kurmuş olan siyasi partilerin temsilcileri, Üniversitelerden ikiden fazla olmamak üzere en az bir temsilci, üniversite sayısının birden fazla olması durumunda her üniversiteden birer temsilci, Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının,

sendikaların, noterlerin, baroların ve ilgili dernekler ile vakıfların temsilcileri, Kent konseyince kurulan meclis ve çalışma gruplarının birer temsilcisi. (RG, 2006)

Kent Konseyi, katılımcıların karşılıklı etkileşim içinde, birbirlerinden öğrenerek, kendini geliştirmesi ve yenilemesini olanaklı kılan bir ortam sağlamayı amaçlamaktadır. Bu etkileşimin, bir yandan Kent Konseyi'nin "kolaylaştırıcı" ortakları olan yerel yönetimler ve kamu kuruluşlarınca "yönetişim" anlayışının içselleştirilmesini ve Konsey'in karar ve çıktılarının kent yönetimine yansımaları gerektirirken, diğer yandan da sivil toplum ortaklarının, geliştirilen eylem önerilerinin ve öncelikli projelerin uygulanmasında sorumluluk üstlenmelerine ilişkin kapasitelerinin geliştirilmesini gerektirmektedir. (Emrealp, 2005, s.75)

7.2 Bölgesel Yönetişim ve Kalkınma Ajansları

Bölgesel kalkınmada oldukça ağırlıklı ve öncü bir rol üstlenmeye başlayan Kalkınma Ajansları bir bölgesel yönetim kurumu olarak belirmektedir. Ajansların öncelikli görevleri, bölgesel düzeyde "ekonomik girişimleri" desteklemek, böylece ekonomik kalkınmada öncü ve teşvik edici bir rol üstlenmektedir. Böyle bir modelin kurgulanma nedeni, farklı aktörleri belirli bir bölgede bir araya getirerek bölge kalkınması için bir etki yaratmak amaçlı kurgulanmıştır. (Çukurçayır, Eroğlu ve Uğuz, 2010, s.635)

Türkiye'de Kalkınma Ajansları, 08.02.2006 tarihli ve 26074 sayılı Resmi Gazetede 5449 kanun numarası ile yayımlanan, "Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu Ve Görevleri Hakkında Kanun" ile kurulmuştur. Kanun amacı 1. Madde de şöyle tanımlanmaktadır:

Kamu kesimi, özel kesim ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliğini geliştirmek, kaynakların yerinde ve etkin kullanımını sağlamak ve yerel potansiyeli harekete geçirmek suretiyle, ulusal kalkınma planı ve programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak, sürdürülebilirliğini sağlamak, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarını azaltmak üzere oluşturulacak kalkınma ajanslarının kuruluş, görev ve yetkileri ile koordinasyonuna ilişkin esas ve usûlleri düzenlemektir. (RG, 2006)

Kanun 5. madde de ajansların görev ve yetkilerini 12 bent halinde sıralamıştır. Ajansların görev ve yetkileri özetle şöyledir: Mekan planlama; kırsal ve yerel kalkınmaya destek; bölgede mevcut olan kamu, özel sektör ve sivil toplum projelerini izlemek; bölgenin rekabet gücünü artıracak araştırmalar yapmak; bölgenin yatırım olanaklarını uluslararası düzeyde tanıtmak; girişimcilerin işlerini kolaylaştırmak için süreçleri tek noktadan yönetmek; ajansların kuruluş, etkinlik ve projelerini duyuran bir internet sitesi hazırlamak.

Ajansların genel eşgüdüm görevi DPT'ye verilmiştir. Ajansların hangi organlardan oluşacağı ve sorumluluklarının neler olduğu da düzenlenmiştir. Ajans, bir ilin çevresini kapsıyorsa ilin valisi, birkaç ili kapsıyorsa valilerden birisi, ajans yönetim kurulu başkanlığı yürütmektedir. Ancak, ajansın en önemli organları karar organı olan "kalkınma kurulu" ve yürütme organı olan "genel sekreterlik"tir. Kimlerin Genel Sekreter veya Kurul Başkanı olacağı net bir şekilde tanımlanmamıştır. Mevcut ajansların genel sekreterlerinden bazıları kamu görevi yapmış kimselerken, bazıları özel sektörden transfer edilmiştir. (Çukurçayır, Eroğlu ve Uğuz, 2010, s.637) Ajans yapılanması incelendiğinde yönetim yaklaşımının vurguladığı yapı ile uyumluluk görülecektir. Merkezi stratejiler terk edilerek "âdemi merkezileşme" sağlanmaktadır. Hesap verebilen yerel bir yapılanmadan bahsedilmektedir. "Yerel kalkınma amacına yönelik yasal bir çerçeve" içinde özel sektör ve piyasa ekonomisi tam anlamıyla hâkim kılınmıştır. Bu süreçte "ekonomik alanla siyasi alan ayrıştırılarak" ekonomik karar alma süreçleri (desteklemeler gibi) özerkleştirilerek iktisadi ve teknik bir soruna indirgenmiştir. (Yılmaz, 2010, s.192)

7.3 Ulusal Yönetişim ve Bağımsız Düzenleyici Kurumlar

Türkiye'de var olan yönetim kurumlarından diğerleri de ulusal ölçekte olan Bağımsız Düzenleyici Kurumlardır (BDK). BDK'ların ortaya çıkış gerekçeleri farklı şekillerde açıklanmaktadır. Bir görüşe göre, özelleştirilme sonucu devletin çekilmesi ile boş bırakılan alanların doldurulması görülmektedir. (Tan, 2002, s.12) Diğer bir görüş özel sektörün kamu politikası amaçlarını devam ettirebilmesini sağlamaktır. Bunun için de özelleştirilmiş piyasalarda, rekabetle tanışma safhalarında yeni işletmeciler ile üzerine görev yükletilmiş operatörler arasında hakemlik görevini yapmak üzere düzenlemelere ihtiyaç duyulmasıdır. (Çukurçayır, Eroğlu ve Uğuz, 2010, s.347)

Bağımsız düzenleyici kurumların yetkili buldukları alana ilişkin kural koyma, bu kurulları uygulama ve yaptırım uygulama yetkileri vardır. Yürütme organına karşı (özellikle hükûmete karşı) bağımsızlığın sağlanabilmesi için, bu kurullarda yer alan üyeler, genellikle yasama organı tarafından, belirli bir süre için seçilirler ve bu süre sona ermedikçe görevlerinden alınmazlar. Bu nedenle bu kurullarda çalışan kamu görevlilerinin, diğer kamu görevlilerine nazaran daha güvenceli bir durumda olduğu ortadadır. Bu durum,

özellikle kurul üyelerine, ilgili faaliyet alanına uygun düşmeyen hükümet politikalarına karşı, yaptıkları işlem ve eylemlerde, tam bir bağımsızlık sağlaması açısından büyük öneme sahiptir. (Altundış, 2006,)

Bu tür kuruluşların ilk örneklerinin Kara Avrupası ülkelerinde görsel - işitsel iletişim, sermaye piyasası, ve rekabetin korunması gibi ekonominin ve genel olarak kamusal yaşamın hassas sektörleri denilen alanlarda 70'li yıllarda ortaya çıktığıdır. Fakat bu kuruluşların, yine buna benzer şekilde olan Anglo-Sakson sisteminden esinlediği de söylenmektedir. (Tan, 2002, s.13) Türkiye'de BDK türü ilk kurum 1981 yılında kurulan Sermaye Piyasası Kurulu'dur. 1994 yılında kurulan, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), Türk Patent Enstitüsü (TPE) ve Rekabet Kurumu (RK) yine BDK türü yapıların ilk örnekleridir. Fakat bu kurumlar yönetim sürecinde önce kurulan kuruluşlardır. Türkiye'de uluslar arası örgütlerin raporları bağlamında yönetim kurumları 1999'dan sonra varlık göstermeye başlamışlardır. Bunları tarihsel sırasına göre şöyle sıralayabiliriz: 1999 yılında 4839 sayılı Kanunla "Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu" (BDDK) ve 2499 s.SerPK. Ek m.1'e 4487 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle "Muhasebe Standartları Kurulu"; 2000 yılında 4502 sayılı Kanunla "Telekomünikasyon Kurumu" (TK), 2001 yılında 4634 sayılı Kanunla "Şeker Kurumu" (ŞK), ve 4646 sayılı Kanunla "Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu" (EPDK); 2002 yılında da 4733 sayılı Kanunla "Tütün, Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu" (TAPDK) ve 4734 sayılı Kanunla "Kamu İhale Kurumu" (KİK) kurulmuştur. (Altundış, 2006)

TÜSİAD, BDK'ların piyasa tökezlemelerinin mevcut olduğu alanlarda ekonomideki tahsisat etkinliğini artırmak için düzenleme, gözetim ve denetim yapmak ve toplum yaşamının duyarlı alanlarındaki kamusal ve özel etkinlikleri düzenlemek üzere oluşturulduğunu söylemektedir.(TÜSİAD, 2002, s.31)

Bir kurumun yönetim yaklaşımı çerçevesinde oluşturulduğunun kuşkusuz ki en önemli göstergesi karar organlarının nasıl oluştuğudur. Çünkü yönetimin temel argümanı kararların toplumun farklı kesiminin bir araya gelerek alınmasıdır. Bayramoğlu'na göre, yönetim kurumu olan BDK'ların karar organları 5 ile 11 üyeden oluşmaktadır. Kurul başkanı ve varsa 2. Başkanı, Bakanlar Kurulu tarafından atanmaktadır. Kurula atanan başkan ve üyelerin, görev süreleri doluncaya kadar görevden alınmaları çok zor koşullara bağlanmıştır. Kurul üyelerinin belirlenmesinde, genellikle izlenen yöntem, çeşitli bakanlıkların ve ilgili sivil toplum örgütlerinin gösterdiği adaylar arasından atama yapılmasıdır.(Bayramoğlu, 2005, s.407)

8. Yönetişime Yöneltilen Eleştiriler

Son çeyrek yüzyılın hegemonik yönetim anlayışı olan yönetim modeli gerçekten iddia edildiği gibi demokratik bir yapıdır. Sivil Toplumdan kast edilen nedir? İyi Yönetişimin ilkeleri acaba gerçekten iddia edilenleri gerçekleştirmek için midir? Yönetişim gündeme getirdiği Sivil Toplum yaklaşımı ve İyi yönetim ilkeleri çerçevesinde eleştirilmektedir.

Tartışma konularından biri kendilerine yüklenen toplumsal taleplerin dolaysız temsilcisi olma niteliğini ne oranda taşıdıklarıdır. Daha çok baskı grubu özelliği taşıyan STK'lar, yönetim süreciyle birlikte kendine koyduğu hedefler çerçevesinde çalışmalar yapan bağımsız örgütlenmeler olmaktan uzaklaşmış, özel sektör, kamu yönetimi ve uluslar arası finans kuruluşlarla ortak çalışmalara girenler arasında "neo-liberalizmin düzenleme araçlarına evrilme" özelliği belirginleşmiştir. (Acı, 2005a.) Bu süreçte tartışılan diğer bir konuda STK'ların örgütsel ve mali bağımsızlığıdır. STK'ların görev aldıkları projelerde, proje sahiplerinin taşeronu durumuna geldiği, bu nedenle de mali açıdan proje sahiplerine mali açıdan bağımlı hale gelmeleridir. Zaten, projeler fon sahiplerinin öncelikleri doğrultusunda hazırlanmaktadır. Projelerin nitelikleri de fon sahipleri tarafından değerlendirilmektedir. Bu mali bağımlılık STK'ları artık, üyelerine, projeden yararlananlara veya topluma değil, projelere fon desteği sağlayanlara karşı sorumluluk yüklemektedir. (Ataay, 2006, s.129)

STK'lara getirilen diğer bir eleştiri de, toplumda farklı çıkarılara sahip grupları aynı çatı altında toplamasıdır. Örneğin emekçi kesimin örgütlenme yapısı olan sendikalar ile işveren sendika, dernek ve vakıfları sivil toplum çatısı altında toplanmıştır. Böyle bir yapı sermaye sınıfının yönetim sürecinde iki kez temsiline imkan sağlamaktadır. Sermaye hem doğrudan yönetim sürecine dahil olurken, bir de sivil toplum çatısı altında sürece etki edebilmektedir. Böyle bir yapı "tüm iktidar sermayeye" eleştirisini haklı çıkarmaktadır. Yönetişim katılımcı fakat anti-demokratik bir modeldir.(Güler, 2003b,s.115)

Devletin bazı alanlarda küçültülürken, eş zamanlı başka alanlarda güçlendirilmesi gerekmektedir. Fakat uygulamada bu durum tek boyutlu olarak gerçekleşti. Hatta çoğu zaman devlet faaliyeti azaltılırken devlet gücünün de azaltıldığı ve bunun sonucunda birçok ülkenin siyasi, sosyal ve ekonomik durumunun reform öncesinden çok daha kötü bir boyut kazandığı gözlemlenmiştir. (Fukuyama, 2012, s. 28)

Diğer bir eleştiri noktasıda iyi yönetim ilkelerine yöneltilen eleştirilerdir. İlk başta demokratik nitelikli, itiraz edilemez ilkeler gibi görünselerde uluslar arası finans kuruluşlarının bu ilkeleri nasıl tanımladığına bakıldığında bu ilkelerinde neo-liberal bir nitelik taşıdığı görülmektedir. Buna göre, "etkinlik" kamu yönetiminin piyasa ilkelerine göre çalıştırılması, "şeffaflık" şirketlere ve yabancı sermayeye karşı açıklık, "hesap verebilirlik" kamu yönetiminin uluslararası denetim kurumlarınca denetlenmesi, "hukuk devleti" özellikle yabancı sermaye yatırımları ile ilgili hukuksal sorunlarda ulusal yargı yetkisinden vazgeçilecek

uluslararası tahkimin yetkili kılınması anlamına gelmektedir.(Ataay, 2006, s.130) Genel demokratik özelemler niteliğindeki temel ilkelerin neo-liberalizme eklenirken, içlerinin nasıldan boşaltıldığı açıkça görülmektedir.

Yönetişim modelinde bir eleştiride, siyaseten kimin yada kimlerin sorumluluğı olacağı, kimlerden nasıl hesap sorulacağı konusundadır. Hükümet dışı kişi ve kuruluşların katılımına ağırlık veren yönetim modeli, yönetim sürecinde hükümetinde rolünü azaltmaktadır. Bu durum, hükümet etme mekanizmasını belli bir ölçüde özelleştirmiş olmaktadır. Heterarşik bir ilişki ve yatay iş bölümüne geçilirken, yönetime ilişkin kararlardan ve uygulamalardan kimlerin sorumluluğı olacağıdır. (Çukurçayır ve Sipahi, 2003, s.58)

Değnilmesi gereken bir eleştiri noktası da ulus-devlete yönelik kaygılardır. Bu süreçte ulus-devlet bir yandan küresel kurumlarla bütünleşmekte, diğler taraftan 'siyasal iktidarın dağıtılmasıyla' yerel alana doğru parçalanmakta, dolayısıyla iki yönlü bir küçülme yaşamaktadır. Bu eleştirelin temelini ulusal ekonomiye yönelik kaygılar da meydana getirmektedir. Neo-liberal politikalar beraberinde, ulusal çıkarların korunması konusunda özenli olmamaları sonucu önemli ekonomik kaynak transferleri yaşanmakta ve böylelikle bir 'küresel sömürü' ortamı yaratılmaktadır. Böylelikle az gelişmiş ülkeler gelişmiş ülkelerin banliyöleri haline gelmektedir.(Güler, 2006, s. 43) Böylelikle ulus-devlet egemenliğine geri dönmekten ve bir kez daha devleti nasıl güçlü ve verimli kılabileceğimizi anlamaya çalışmaktan başka seçeneğimiz yok. (Fukuyama, 2012, s. 161)

Sonuç

Yönetişim modeli tarihsel olarak 20. yüzyıl başlarına götürülmeye çalışılsada, modelin gerek literatürde ki kullanımı gerekse de uygulama açısından bakıldığında son 25 yıllık bir geçmişe sahip olduğu görülmektedir. Modelin gündeme gelmesinde ve sonraki süreçte gelişerek pratiğe dönüşmesinde başta DB ve diğler uluslararası örgütlerin etkisi açıkça fark edilmektedir.

DB, modelin ilk kez kullanmış ve üç farklı evrede geliştirmiştir. İlk evrede modelin uygulanabilmesinin temeli olan devletin küçültülmesi, yani özelleştirme politikaları ön plana çıkmıştır. Ayrıca bu evrede yönetim temel ilkeleri belirlenmiş ve bu ilkelere uyup uymamaya göre yönetim "iyi" ve "kötü" sıfatları ile tanımlanmıştır. İkinci evrede ise "sivil toplum" vurgusu yapılmış ve sivil toplumun geliştirilip, güçlü bir yapıya dönüştürülmesi sağlanmıştır. Üçüncü ve son evrede ise sistemin iyi bir şekilde işleyebilmesi için düzenleyici ve yönlendirici güçlü bir devlet yapısı oluşturulmaya çalışılmıştır.

OECD yönetişimin özelliklerini belirginleştirerek modeli geliştirmiştir. Modele meşruiyet kazandırma ise Birleşmiş Milletler tarafından yapılmıştır. BM üç noktada modele etki yapmıştır. Yerel Gündem 21 uygulamaları ile yönetişimin yereldeki ilk pratiklerinin uygulanmasını sağlamıştır. BM 1995 raporu ile yönetişimin çerçevesini belirlemiştir. Son olarak "demokratik yönetim" kavramını literatüre sokan BM, yönetişimin oy hakkından fazlası olduğunu vurgulamış ve yönetim ilkelerine atf yapmıştır.

Avrupa Birliği de diğler uluslar arası örgütler gibi yönetim modelini sahiplenmiştir. Bu amaçla hazırladığı raporda "iyi yönetim" ilkelerini AB ye göre tekrar tanımlamış ve modelin, küresel, Avrupa, ulusal, bölgesel ve yerel boyutta geliştirilmesi için tavsiyelerde bulunmuştur.

İyi yönetişimin ilkeleri birbirine yakın başlıklar altında her örgütün yönetimden beklentisine göre ama uluslararası örgütlerin belirlediği çerçevede tanımlanmaya çalışılmıştır. Yine bu ilkeler literatüre katkıda bulunan yazarların yönetimden beklentileri ve dünya görüşlerine göre de farklılık kazanmıştır. Bu ilkeler ilk bakışta herkesin desteğini alacak ilkeler gibi görünmektedir. Fakat daha yakından incelendiğinde bu ilkelerin uluslar arası örgütlerce tanımlanan hali, neo-liberal bir sistemin yeniden üretilmesini sağlayacak şekilde tanımlanmaktadır.

Yönetişim eleştirilerine baktığımızda eleştirilerin büyük bir haklılık payına sahip olduğu görülmektedir. Sivil toplum, toplumun ezilen kesiminden daha çok, sermaye kesimini vurgulamaktadır. Yine böyle bir yönetim modelinde kimlerden nasıl hesap sorulacağı cevapsız kalmaktadır. Ulus-devlet'ler, özellikle tam uluslaşmamış ve gelişmekte olanlar, yönetim modeli ile adem-i merkezi bir yapıya yönlendirilmiştir. Böyle bir süreç sonunda bu devletlerin bütünlüklerini sağlama konusunda tehlikelere beklemektedir. Yönetişim İlkelerini günün moda sözü ile şöyle değerlendirebiliriz. Yönetişim sözde demokratik, insan haklarına uygun, katılımcı bir model gibi görünse de, özü itibari ile neo-liberal ekonomik politikalarının sürdürülebilirliği bağlamında biçimlenmiş, toplumun ezilen kesiminden, işçiler, memurlar, çiftçiler vb.'lerine değil doğrudan sermaye kesimlerine, yönetime katılma yolunu açan bir modeldir.

Extended Summary

In this study, the model of governance which has been assigned to the state as a new method of administration by the neo-liberal politics is analyzed. In the evaluation of the model, primarily the root of the concept is defined. On the development, legitimization and implementation of the model, the effects of

international organizations such as; World Bank (WB), Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), United Nations (UN) and the European Union (EU) are observed.

The principles of the model which are started to be named as “good governance” within the process are outlined. By referring to the legal documents of the Turkish institutions, the reflection of these principles to the Turkish governance system is examined. The implication of the model in Turkey is explained through the practices under the frameworks of local, regional and national restructurings. Finally, the paper ends by exploring the critics against the fundamental arguments of the model.

In this paper, the linguistic sources and the interpretation of the roots of the word “governance” are explained. The meaning and the first usage of the word governance are mentioned. The new power relationship that the governance brought between the state, the society and the individual is presented. “Governing together” is explained as the fundamental discourse of the model. In this respect, the positioning of the public sector, private sector and the civil society within the model is evaluated. The term governance is explained in general.

As the creator of the governance model, the contribution of the WB to the development of the model is observed in three stages. In the first stage, an emphasis is made on a minimal state and the definition of governance by the WB is explained. In the second stage, with an emphasis on the civil society, the composition and the impact of the strengthening civil society is explored. With the re-qualification of the state as efficient and strong in the third stage, the context of the efficiency and strength is discussed.

OECD also adopted the interpretation of the term governance as defined by the WB. In order to explain its contribution to the development of the term, OECD’s definition of governance is discussed in detail.

Through the development of the governance, a special emphasis is made upon UN for its prominent contributions. These contributions are evaluated in three subject areas. The Projects of Agenda 21, which offer a concrete governing model and also implemented in Turkey are described. A special place is dedicated for the critics of UN against the implementations. In the Global Neighborhood Report of the UN, issued in 1995 , a comprehensive definition for the governance is stated. In the 2000 Millennium Declaration the principles necessary for more democratic governance are stressed.

As a supranational organization the contribution of the EU to the governance is also mentioned. Through its European Governance Report, the support of the EU to the candidate states within the principles of the governance is expressed.

The principles of good governance in international organizations are analyzed under five subtitles namely; transparency and openness, accountability, participation, the rule of law and efficiency. The differences and the relations between these principles are evaluated. The way the international organizations define these principles and how these principles reflected on the text of Turkish public institutions are mentioned. As the main reason beneath the principles, a better functioning market organization is emphasized despite their democratic governance discourse.

Those Turkish institutions structured under the framework of governance model are observed in the levels of local, regional and national. Firstly, the City Councils are discussed as an example of Local Agenda 21 implementations. The members, working process, duties and the responsibilities of those Councils which are established with the aim of participation are explained. Development Agencies are analyzed as an example of regional governance. By looking at their law of establishment, the governing structure, duties, powers and responsibilities of Development Agencies are discussed. With the aim of efficient usage of regional resources the relationship between market actors and Agencies are explained. As an example of national governance, functions, names and the foundation years of the Independent Regulatory Institutions are mentioned.

At the final part of this study, the critics against the governance model are discussed. These arguments mainly focused on to what extent the model reflects its principles and discourse of civil society in reality. Whether or not the civil society organizations that are claiming to represent the society can maintain their independency under the market conditions, who will be responsible or who will be accountable within the framework of the model were the questions at issue. It was emphasized that with this model the nation-state can face a risk of global exploitation.

Kaynakça

- Acı, E. Y. (2005a). Kalkınma Sorunu ve STK'ların Değişen İşlevi, *Sivil Toplum*, 11, 25-35
- Acı, E. Y. (2005b). Neo Liberal Yaklaşım ve Yönetişim Kavramı, *Marmara Üniv. İİBF Dergisi*, XX (1), 201-216
- Adıgüzel, Ş. (2003, Ocak). Yerel Düzeyde Yönetime Katılıp ve Yerel Yönetim Sürecindeki İşlevleri Açısından “Yerel Gündem 21”: Malatya Belediyesi Yerel Gündem 21 Örneği, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 12 (1), 45-63
- Ataay, F. (2006). Türkiye’de Yönetişim ve “Sivil Toplum” Tartışmaları Üzerine Bir Değerlendirme, *Memleket Siyaset Yönetim*, 1, 121-141
- Bayramoğlu, S. (2002, Yaz). Küreselleşmenin Yeni Siyasal İktidar Modeli: Yönetişim, *Praksis*, 7, 85-116
- Bayramoğlu, S. (2005). *Yönetişim Zihniyeti*, İstanbul: İletişim Yayınları
- Commission of The European Communities, (2001). *European Governance: A White Paper*, Brussels, COM(2001), 428 final
- Çukurçayır, M. A. ve Sipahi, E. B. (2003, Temmuz-Aralık). Yönetişim Yaklaşımı ve Kamu Yönetiminde Kalite, *Sayıştay Dergisi*, 50-51, 35-66
- Çukurçayır, M. A., Eroğlu, H.T., Uğuz, H. E. (Ed.), (2010). *Yönetişim*, Konya: Çizgi Kitapevi
- Devlet Planlama Teşkilatı, (2007). *Kamuda İyi Yönetişim Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara
- Emrealp, S.(2005, Şubat). *Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler Ek Kitabı*, İstanbul: IULA-EMME (UCLG-MEWA) Yayını
- Fakier, S., Stephens, A.; Tholin, J., Kapelus, P.(2005). Environmental Governance, Background Research Paper: Environmental Governance, *South Africa Environment Outlook*,
- Fukuda, P. ve Ponzio, R. (2002). *Governance : Past, Present, Future Setting the governance agenda for the Millennium Declaration*, UNDP Paper
- Fukuyama, F. (2012). *Devlet İnşası, 21. Yüzyılda Dünya Düzeni ve Yönetişim*,(çev.Türkan Çolak), İstanbul: Profil Yayıncılık
- Güler, B. A. (1996). *Yeni Sağ ve Devletin Değişimi-Yapısal Uyarlanma Politikaları*, Ankara: TODAİE Yayını
- Güler, B. A. (2003a, 3 Mart). Devlette Reform, *Mimarlar Odası Ankara Şubesi'nde verilmiş konferans*, Ankara
- Güler, B. A. (2003b, Kış-Bahar). Yönetişim: Tüm İktidar Sermayeye, *Praksis*, 9, 93-116
- Güzelsarı, S. (2003, Haziran). Neo-Liberal Politikalar ve Yönetişim Modeli, *Amme İdaresi Dergisi*, 36 (2), 17-34
- Kesim, H. K. ve Petek, A. (2005, Aralık). Avrupa Komisyonu’nca Belirlenen İyi Yönetişimin İlkeleri Çerçevesinde Türk Kamu Yönetimi Reformunun Bir Eleştirisi, *Amme İdaresi Dergisi*, 38 (4), 39-58
- Mehmet Altundiş (2006), *Bağımsız İdari Otoritelerin Türk Hukuku'nda Ortaya Çıkardığı Sorunlar Ve Türk Hukuku'na Etkileri*, http://www.danistay.gov.tr/makale_mehmet_altundis113.htm#_ftn1 (23/05/2012)

- Özer, M. A. (2006, Ekim-Aralık). Yönetişim Üzerine Notlar, *Sayıştay Dergisi*, 63, 59-89
- Peker, A. T. (1996, Bahar). Dünya Bankası: Büyüme Söyleminden İyi Yönetme Söylemine, *Toplum ve Bilim*, 69, 6-61
- Resmi Gazete, “ *Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun* ”, Sayı : 26074, 08/02/2006
- Resmi Gazete, “ *Belediye Kanunu* ”, Sayı : 25874, 13/7/2005
- Resmi Gazete, “ *Kent Konseyi Yönetmeliği* ”, Sayı : 26313, 08/10/2006
- Sipahi, E. (2010). Küresel Çevre Sorunlarına Kolektif Çözüm Arayışları ve Yönetişim, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 331- 344
- T.C. Maliye Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı. (2003). *İyi Yönetişimin Temel Unsurları*, Ankara: Ayrıntı Basımevi
- Tan, T. (2002, Haziran) Bağımsız İdari Otoriteler veya Düzenleyici Kurullar, *Amme İdaresi Dergisi*, 35 (2), 12
- Toksöz, F. (2008, Haziran). *İyi Yönetişim El Kitabı*, İstanbul: Tesev Yayınları
- TÜSİAD (2002), *Bağımsız Düzenleyici Kurumlar ve Türkiye Uygulaması*, Yayın No.
- TÜSİAD-T/2002-12/349, İstanbul: Lebib Yalkın Yayınları
- World Bank (1992). *Governance and Development*, New York: World Bank
- Yılmaz, A. (2010, Mart). Kalkınma Ajansları Ve Yerel Yönetişim, *Türk İdare Dergisi*, 466, 192
- Yüksel, M. (2000). Yönetişim (Governance) Kavramı Üzerine, *Ankara Barosu Dergisi*, 58 (3), 145-160
- Zapçı, F. Ç. (2002). Dünya Bankası'nın Küresel Pazar İçin Yeni Stratejisi: Yönetişim, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 57(3), 151-179